

KOMPETENCJE MEDIALNE JAKO STRATEGICZNE I KLUCZOWE KOMPETENCJE KAŻDEGO CZŁOWIEKA W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM, MEDIALNYM, SIECIOWYM

JANUSZ MIĄSO

Streszczenie: Świat, społeczeństwo, człowiek - wszystko zmienia się na naszych oczach w tempie zawrotnym, są nawet chwile, że tracimy orientację w tym szalonym tempie zmian. Analiz i diagnoz można by przywoływać w nieskończoność i znów po raz kolejny doznać szoku informacyjnego. Jednak zadaniem pedagogiki, jak żadnej innej dyscypliny naukowej, jest nie tracić zdrowego rozsądku i nadziei, bo przecież w centrum zainteresowań, tej dyscypliny naukowej jest żywy człowiek, w wymiarze indywidualnym i społecznym; żywy człowiek w jego permanentnym podążaniu w stronę bycia lepszym, szlachetniejszym, mądrzejszym, a więc ciągle „w górę”. Ten człowiek, dziś szczególnie jest „homo mediens”, a więc pod potężną presją mediów, co jest też powtarzane dziś w nieskończoność. Musimy, jako pedagodzy, w imię nadziei, mieć pomysł na radzenie sobie z potęgą mediów, aby człowiek umiał być „ponad”, a nie „pod”. Zdaniem autora, jedną, z super istotnych kwestii, dla pedagogiki permanentnej ratującej człowieka przed degradacją w świecie potęgi mediów, jest kształtowanie kompetencji medialnych każdego człowieka, niezależnie od wieku, od dziecka aż po seniora. Kształtowanie kompetencji medialnych, to najkrócej rzecz ujmując – przygotowanie każdego człowieka do świadomego, krytycznego i wartościującego odbioru i współtworzenia mediów. Na tym jednak, zdaniem autora, rzecz się nie kończy, chodzi także o zwiększanie i indukowanie w człowieku poczucia własnej wartości, aby był świadom, że zawsze jest cenniejszy od każdej, nawet najlepszej maszyny, tu zaś z pomocą przychodzi personalizizm systemowy, podpowiadający niezwykle wartość człowieka jako osoby i społeczeństwa jako wspólnoty osób. Zapraszam gorąco do tekstu, którego pragnieniem jest wzmacnianie kompetencje medialnych człowieka jako osoby i społeczeństwa jako wspólnoty osób w kontekście potęgi nowych mediów.

Słowa kluczowe: nowe media, kompetencje medialne, edukacja permanentna, personalizizm systemowy.

Abstract: The world, the society, the man – we are facing the rapid change of all these. There are even moments that we get disoriented by these hectic changes. There are numerous analyses and diagnoses which we can quote and which would provoke our information shock. However, it is the pedagogy sole task not to lose common sense and hope as the core of its interests it is the living man in both individual and social aspect; the living man in his permanent search for being better, more noble and wiser. This man is today perceived especially as ‘homo mediens’ which means being under great media pressure what is also repeated ad infinitum. As pedagogues, we have to in the name of hope, have an idea to cope with the power of media so that the man could be “above” and not “below”. The author believes that one of the crucial matters for permanent pedagogy which saves the man from demotion in the world of media power, is to shape the media competence of each individual regardless of age, from the child to the elderly. Shaping the media competence, in a nutshell, - means to prepare every person for an aware, active and evaluative reception and co-creation of the media. But the process, as the author believes, does not stop there. It is also important to enhance and induce in the man the sense of self dignity so that he is aware that he is always more precious than any, even the most advanced, machine. The system personalism comes with help in this point which suggests unusual human value as that of a person and of the society as the community of persons. The article is mentioned to reinforce the media competence of the man perceived as an individual person and of the society perceived as the community of persons in the context of the new media power.

Key words: new media, media competence, permanent education, system personalism.

Wprowadzenie

Wielce dostojny nestor pedagogiki profesor Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu Heliodor Muszyński w jednym z najnowszych artykułów bardzo znamienne podkreśla ogromną skalę „przesunięcia” standardowego środowiska życia człowieka, z przestrzeni realnej w przestrzeń medialną. Artykuł jest tym bardziej istotny, iż napisany jest przez człowieka, który całe życie poświęcił pedagogice, można by rzec, twardo stąpającej po ziemi. Profesor stwierdza, iż „oto ludzie zaczynają coraz bardziej żyć w nowym świecie, świecie zarazem globalnym i kreowanym przez media. Oznacza to nieustanną i coraz bardziej dominującą rolę mediów

jako pośrednika między realnym światem a człowiekiem jako podmiotem odbierającym i przeżywającym świat. Nie pozostaje to bez znaczenia dla codziennej działalności ludzi. Podstawowe założenia kognitywizmu, w myśl którego ludzie działają nie według tego, w jakim świecie żyją, lecz według tego, jak go widzą, wymaga dziś istotnego dopełnienia: ludzie widzą nie taki świat, jakiego bezpośrednio doświadczają, lecz w znacznej mierze, taki, jaki zostaje im ukazany. Ten tak widziany, świat podlega wprawdzie niebywałemu rozszerzeniu, ale zarazem jego obraz jest zawsze jakoś filtrowany, aby nie powiedzieć: preparowany – przez media właśnie. Nie pozostaje to, oczywiście, bez wpływu na sposób doświadczania codzienności. Coraz więcej miejsca w życiu ludzi zajmują problemy i sprawy umieszczone w świecie, jaki odnajdują, odczytują i przeżywają pod wpływem tego, co znajdują na ekranie telewizora, komputera czy w telefonie komórkowym. Nierzadko zresztą ten wirtualny świat jest ucieczką od tego, czego doświadczają w życiu”. (Muszyński, 2012, s. 40)

Nowa perspektywa...

Przywołany we wprowadzeniu fragment artykułu profesora Muszyńskiego inspirowa do regularnego i ciągle wnikliwszego analizowania sytuacji społecznej i wyciągania wniosków. Świat nowych mediów, bo tak coraz częściej bywają nazywane z wielu względów (zob. Lister, Dovey, Giddings, Grant, Kelly, 2009), tworzy także nową rzeczywistość społeczną, mówimy o społeczeństwie informacyjnym, bo podstawą jest informacja; medialnym, bo media to nowa technologia i nowy sposób gospodarki informacją oraz sieciowym, bo multiplikacja mediów tworzy GSI – globalną sieć informacyjną, gdzie skala przepływu informacji wszelakiej jest porównywalna metaforycznie z siecią rzek i mórz na całym świecie. Wielu znawców tematu podkreśla **radykałną inność sytuacji**, z którą do tej pory ludzkość się nie spotkała, jednym z przykładów, powtarzanych już jak mantra w nieskończoność jest, iż szkoła straciła monopol na wiedzę, a uczeń z ogromną ilością informacji może się spokojnie spotkać poza szkołą. Przykłady tego typu można by mnożyć, dlatego też analiz społecznych jest już także bardzo dużo, ale pewnie jeszcze ciągle mało, bo sytuacja jednak ciągle wyrwa nam się spod kontroli. Profesor Jacek Pyżalski, badacz agresji elektronicznej wśród dzieci i młodzieży, zauważa, moim zdaniem trafnie, iż pytań w kwestii oddziaływań mediów jest ciągle więcej niż odpowiedzi (Pyżalski, 2011, s. 10) a jednym z najczęściej powtarzanych terminów wokół charakterystyk nowych mediów i nowego społeczeństwa, jest termin **ambiwalecja**, czyli oczywiście ogromna skala plusów, ale także ogromna skala minusów.

Inspirujące stwierdzenia i niezwykle trafną charakterystykę społeczeństwa medialnego, pośród oczywiście wielu innych dobrych charakterystyk, podpowiada socjolog profesor UJ Tomasz Goban – Klas. Nasz ekspert stwierdza, iż tak mocno jesteśmy przyzwyczajeni do mediów, iż nie odczuwamy sztuczności rozmowy telefonicznej, czy e-maila czy telewizyjnego talk-showu. I tak jak – wedle McLuhana – ryba nie dostrzega wody, tak człowiek dzisiejszy nie zdaje sobie sprawy, w jakim stopniu zależy od immersji w środowisku medialnym. Nie mylimy wprawdzie filmu z rzeczywistością, nie zawsze ulegamy reklamie, ale wchłaniamy ukryte w nich przekazy. Nic co medialne, nie jest nam obce, konkluduje bardzo znamienne Profesor.

Charakterystyka społeczeństwa medialnego Tomasza Gobana – Klasa jest moim zdaniem o tyle bardzo ważna i wyzwala jąca w nas refleksję, iż ten proces mediatyzacji społeczeństwa i człowieka naprawdę się dokonuje z ogromną siłą na naszych oczach. Społeczeństwo medialne jest zatem:

- społeczeństwem, w którym międzyludzkie kontakty i stosunki w przeważającym stopniu mają charakter zapośredniczony, medialny;
- społeczeństwem, w którym media tworzą (produkują) swoistą rzeczywistość wirtualną, kulturę medialną;
- społeczeństwem, w którym infrastruktura medialna, a w szczególności telekomunikacyjna jest podstawą sieci i obiegów informacyjnych o różnej skali (od lokalnej do globalnej), zasadniczych dla skutecznych działań i kontaktów jednostkowych i organizacyjnych we wszystkich sferach życia;
- społeczeństwem, w którym niemal wszelkie działania ludzkie są wspomagane przez techniki medialno – informacyjne;
- społeczeństwem, w którym przemysły medialne są istotnym elementem gospodarki i zatrudnienia;
- społeczeństwem, w którym większość produktu narodowego brutto powstaje w ramach szeroko rozumianego sektora usług informacyjnych, telekomunikacyjnych i medialnych;
- społeczeństwem, w którym informacja, wiedza i kultura są podstawowymi czynnikami wytwórczymi, są kategorią ekonomiczną (towarem), produkcja oraz obieg wiedzy i informacji ma charakter działalności gospodarczej, rozwój społeczny opiera się na wykorzystaniu teleinformatyki (Goban – Klas, 2008, s. 295).

Ta wielowymiarowa analiza, pokazuje jak ogromną siłą są i ciągle jeszcze większą się stają - media, które nieustannie transformują się i multiplikują, są ciągle technologicznie bardziej skomplikowane i ciągle bardziej przyciągają człowieka i stawiam tezę – może też zmieniają człowieka i społeczeństwo? Sprawa pewną jest, iż indukują w nim jeszcze większą potrzebę kompetencji medialnych, o czym nieco później. Pojawia się dziś stwierdzenie określające media jako „nowe media”, albo jeszcze dosadniej jako „nowe nowe media”, warto więc

choć na krótką chwilę zatrzymać się przy tych nowych mediach. Grupa ekspertów, autorów eksperckiego obszernego podręcznika zatytułowanego właśnie „nowe media”, stwierdza, iż termin nowe media, zyskał tak dużą popularność dzięki swej praktycznej wszechstronności. Za cenę generalizacji i podtekstów ideologicznych pozwala on uniknąć zawężania znaczenia w przeciwieństwie do niektórych wyrażen stosowanych z nim zamiennie. W odróżnieniu od przymiotników „cyfrowe”, czy „elektroniczne”, nie kładzie on nacisku na samą definicję formalną i techniczną; nie zwraca też uwagi na jednostkową, niezbyt trafnie uchwyconą i dyskusyjną właściwość, tak jak termin „media interaktywne”; i wreszcie nie ogranicza desygnatu do jednego rodzaju urządzeń i praktyk, jak wyrażenie „komunikowanie się za pośrednictwem komputera”. Dlatego też, używając terminu „nowe media”, jedni mogą mieć na myśli określoną rzecz (na przykład Internet), inni natomiast mogą myśleć o czymś zupełnie innym (telewizji cyfrowej, nowych sposobach wizualizacji ciała, środowisku wirtualnym, grze komputerowej czy blogu). Termin ten jest bowiem powszechnie używany w odniesieniu do całego szeregu różnych zjawisk. Stosując go, nadajemy status medium tej rzeczy, którą mamy na myśli, a jednocześnie korzystamy z efektywnych konotacji, jakie niesie z sobą pojęcie nowości. Termin ten ma zatem raczej wydźwięk kulturowy i nie jest wyłącznie wąskim określeniem technicznym czy specjalistycznym. Oznacza zatem m.in. pewne bardzo ciekawe kwestie z obszaru szeroko pojętej kultury:

- **nowe doświadczenie tekstualne**: nowe rodzaje form gatunkowych i tekstualnych, rozrywki, przyjemności i wzorców konsumpcji medialnej (gry komputerowe, symulacje, kino efektów specjalnych);
- **nowe sposoby reprezentacji świata**: media, które dostarczają nowych możliwości i doświadczeń pod względem reprezentacji w sposób nie zawsze dość jasno zdefiniowany (immersyjne środowiska wirtualne, interaktywne multimedia ekranowe);
- **nowe relacje pomiędzy podmiotami (użytkownikami i konsumentami) oraz technologiami medialnymi**: nowe sposoby użytkowania i odbioru obrazu oraz mediów komunikacyjnych w codziennym życiu oraz nowe znaczenia nadawane technologiom medialnym;
- **nowe doświadczanie relacji pomiędzy cielesnością, tożsamością i społecznością**: zmiany w osobistym i społecznym doświadczaniu czasu, przestrzeni i miejsca (zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej), mające wpływ na sposób, w jaki odbieramy samych siebie i jak postrzegamy swoje miejsce w świecie;
- **nowe koncepcje relacji ciała biologicznego do mediów technologicznych**: kwestionowanie tradycji rozgraniczeń pomiędzy tym, co ludzkie, co sztuczne, naturą a techniką, ciałem a (mediami jako) technologicznymi protezami, światem rzeczywistym a wirtualnym;
- **nowe wzorce organizacji i produkcji**: globalne przesunięcia i integracje w kulturze i gospodarce medialnej, przemyśle medialnym, dostępie do mediów, a także własności, kontroli i regulacji mediów. (Lister, Dovey, Giddings, Grant, Kelly, 2009, s. 19 - 21).

Nowa sytuacja szkolna rozlewająca się na proces uczenia permanentnego – wyzwania, szanse i trudności

W kontekście nowych mediów, nowej rzeczywistości społecznej, mamy także do czynienia z nową sytuacją szkolną, którą także można próbować charakteryzować na różne sposoby. Zatrzymajmy się na chwilę, przy kwestiach zasadniczych.

Po pierwsze, współczesny uczeń ma nieograniczony dostęp do bogatych źródeł informacji poza nauczycielem i szkołą, dostęp niezależny od nauczyciela i znajdujący się poza jego kontrolą.

Po drugie, współczesny uczeń nie musi obciążać pamięci wiadomościami „na całe życie”, bo zawsze będzie dysponował technicznymi magazynami pamięci; wobec coraz bardziej doskonałych technik gromadzenia, przechowywania i udostępniania wiedzy. Traci więc znaczenie nauczanie nastawione na zapamiętywanie informacji. Znaczenia nabiera natomiast umiejętność operatywnego korzystania z technicznych źródeł wiedzy.

Po trzecie, nieograniczony dostęp do wiedzy pozwala wykorzystywać ją pod wpływem różnego rodzaju potrzeb praktycznych i poznawczych, a nie dla urzeczywistnienia jakiegoś uniwersalnego modelu „wyształcenia” rozumianego jako erudycja w poszczególnych dziedzinach nauki. Traci więc sens nauczanie rozumiane jako przyswajanie poszczególnych dziedzin wiedzy według tradycyjnej systematyzacji nauk.

Po czwarte, niezwykle szybko dokonujący się postęp w świecie medialnym jest łatwiej i szybciej przyswajany przez pokolenia młodsze. Powstaje wskutek tego zjawisko **przewagi kompetencyjnej** dzieci i młodzieży nad dorosłymi, a więc także ucznia nad nauczycielem. Można zasadnie przyjąć, że młode pokolenia będą zawsze wyprzedzać starsze w umiejętności obracania się w świecie medialnym.

Po piąte, świat medialny i wytwarzana przez niego „cyberprzestrzeń” staje się sferą, w której toczy się spora część życia współczesnych dzieci i młodzieży. Jest to odrębny świat doznań, stosunków i spełniania się, uczestnictwo w którym nie tylko angażuje poznawczo, wolicjonalnie i uczuciowo, ale zostaje wyobcowane ze świata dorosłych. Jest to często świat bardziej emocjonalnie i poznawczo angażujący niż realny świat stosunków międzyludzkich. Współczesna szkoła tworzy więc środowisko społeczne tylko częściowo objęte własnymi możliwościami organizacji i otwierające przed uczniami jakieś pociągające możliwości angażowania się w jej życie.

Po szóste, współczesny uczeń ma nieograniczone możliwości: nawiązywania kontaktów międzyludzkich, wymiany poglądów, szerzenia opinii, budowania porozumień, łączenia się pod określonymi ideami, tworzenia związków i budowania struktur społecznych często przekraczających granice własnego środowiska czy kraju, a nawet kontynentu. Otwiera się nigdy dotąd niespotykana możliwość tworzenia się ruchów społecznych w niezwykle szerokim świecie (Muszyński, 2012, s. 42 – 44).

Podsumowując przedstawioną powyżej ogromną skalę zmian związanych z edukacją, profesor Heliodor Muszyński, konstatuje, iż wobec powyższego ujawnia się z całą jaskrawością nieadekwatność współczesnego modelu edukacji do warunków, w jakich instytucja ta się znalazła. Dlatego też, dla szkoły, a także dla szeroko pojętej edukacji, oznacza to konieczność stanięcia wobec alternatywy, której się nie da zlekceważyć, ani ominąć – albo szkoła wyjdzie tym zmianom naprzeciw i dostosuje swoją działalność do warunków życia oraz funkcjonowania w społeczeństwie medialnym, albo stanie się instytucją o coraz mniejszym znaczeniu w zapewnianiu kulturowej ciągłości życia społecznego, ale także rozwoju i postępu społecznego. Zarazem przestanie być instytucją ułatwiającą dorastającym jednostkom bezkolizyjne uczestnictwo społeczne, osobisty rozwój i pomyślną samorealizację. (Muszyński, 2012, s. 44).

Kompetencje medialne jako strategiczne kompetencje każdego człowieka w XXI wieku

Wobec potężnej skali przemian w otaczającym nas świecie, przemian napędzanych jednak przede wszystkim technologiami informacyjno – komunikacyjnymi, które mają swoje konsekwencje w potęgze mediów, na co obszernie zwróciliśmy uwagę w punktach wcześniejszych, należy pomóc człowiekowi, aby złapał wiatr w żagle i przy pomocy mediów budował jednak przede wszystkim siebie i społeczeństwo, potrzeba więc swoistego rodzaju zdolności nawigacyjnych, które jak bardzo złożone, o czym wie każdy żeglarz, tak równocześnie bardzo konieczne, aby wykorzystać potęgę wody, wiatru i możliwości jachtu, aby płynąć z możliwie największym profesjonalizmem, a nie rozbić się o skały. Zdaniem autora, takie zdolności nawigacyjne to kompetencje, moim zdaniem najpierw kompetencje jako pewne sprawności do uczenia się permanentnego, na co trafnie zwraca uwagę profesor Czesław Nosal, a następnie kompetencje medialne, których szczególnym promotorem jest profesor Waław Strykowski, a które jawią się jako korespondujące z kompetencjami szeroko pojętego uczenia się, z której to korespondencji może być świetny wynik dla człowieka pragnącego uczyć się pływać w morzu mediów.

Profesor Nosal w jednym ze swoich artykułów, w którym także podkreśla bardzo dynamiczną nowość sytuacji społeczeństwa wiedzy, określa bardzo ciekawie i inspirująco kompetencje jako nowe funkcjonalne struktury czynności intelektualnych, które kształtują się pod wpływem wymagań stawianych w toku socjalizacji, edukacji, pracy zawodowej, uczestnictwa w kulturze, itp. Innymi słowy, środowisko społeczne wyznacza standardy kompetencji oraz warunkuje procesy ich kształtowania, oceniania i sankcjonowania. Lakonicznie rzecz ujmując, kompetencje łączą architekturę umysłu (np. podstawowe dyspozycje umysłowe) z określonymi standardami społecznymi, zawodowymi i kulturowymi. Kompetencje warunkują w umyśle strukturę systemu funkcjonalnego, w ramach którego zintegrowane zostają różne formy zdolności poznawczych, wiedzy i myślenia. Ściśle biorąc, kompetencje jako funkcjonalne jednostki umysłowe obejmują cztery główne składniki:

- składnik warunkujący tworzenie reprezentacji poznawczych otoczenia (wiedza, systemy pojęciowe);
- składnik ewaluatywny (kryteria ocen, wartości);
- składnik programujący (zadania, problemy, motywy, cele, ideały)
- składnik metapoznawczy (myślenie krytyczne, refleksyjne, twórcze).

Co to znaczy, że kompetencje tworzą system funkcjonalny, a więc pewną wyodrębniającą się całość? Całość tę interpretujemy jako pewną umysłową jednostkę reprezentacyjno-regulacyjną, wzbudzaną i kształtowaną przez zadania, problemy i wymagania kulturowej (ogólnej) lub zawodowej natury (Nosal, 2004, s.22).

Natomiast poprzez kompetencje medialne rozumieć będziemy harmonijną kompozycję wiedzy, rozumienia, wartościowania i sprawnego posługiwania się mediami. Można zatem powiedzieć, podążając dalej za profesorem Waławem Strykowskim, że kompetencje medialne – to uświadomione umiejętności odbioru komunikatów, ich tworzenia oraz wykorzystania urządzeń medialnych do realizacji różnych zadań poznawczych, jakie podejmuje człowiek. Szerokie rozumienie kompetencji medialnych wymaga jednakże kategoryzacji, czym innym jest bowiem świadome odbieranie komunikatów (przekazów) medialnych, a czym innym posługiwanie się narzędziami i urządzeniami medialnymi. Prowadzi to do wyróżnienia dwóch kategorii kompetencji medialnych:

- kompetencje o charakterze intelektualno – kulturowym;
- kompetencje o charakterze techniczno – praktycznym.

Pierwsze obejmują przygotowanie ludzi do świadomego i krytycznego odbioru komunikatów medialnych, drugie do sprawnego posługiwania się mediami jako narzędziami pracy intelektualnej, komunikowania i uczenia się. (Strykowski, 2004, s. 33 – 34)

Podstawowy podział, który można uczynić, korzystając z dorobku profesora Strykowskiego, to podział kompetencji ze względu na – zakresy:

- kompetencje z zakresu teorii mediów,
- kompetencje w zakresie języka i komunikowania medialnego,
- kompetencje dotyczące odbioru komunikatów medialnych,
- kompetencje dotyczące korzystania z mediów,
- kompetencje dotyczące tworzenia komunikatów medialnych.

Całość powyższych kompetencji, nasz ekspert poddaje jeszcze dokładniejszej systematyzacji, której celem jest kształtowanie dokładniejszych kompetencji, służących jeszcze lepszemu posługiwaniu się mediami.

Kompetencje z zakresu teorii mediów, człowiek kompetentny:

- zna i potrafi definiować pojęcia z zakresu mediów, komunikowania medialnego i poszczególnych rodzajów i form komunikatów;
- dostrzega i analizuje kierunki rozwoju mediów, konsekwencje społeczno – cywilizacyjne i edukacyjne;
- dostrzega i potrafi interpretować znaczenie przekazów medialnych dla rozwoju cywilizacji oraz kształtowania dziedzictwa kulturowego;
- potrafi zidentyfikować i uzasadnić wpływ mediów na różne aspekty życia współczesnego człowieka oraz przemiany cywilizacyjne i procesy globalizacji;
- potrafi wyróżnić i opisać najważniejsze etapy historii rozwoju mediów (pismo, prasa, książka, radio, film, TV, Internet...);
- dostrzega i analizuje kierunki rozwoju mediów, a także konsekwencje antropologiczne, informacyjne, socjalizacyjne, psychologiczne, wychowawcze, itd..

Kompetencje w zakresie języka i komunikowania medialnego; człowiek kompetentny:

- zna i wyróżnia elementy języka mediów oraz potrafi wyjaśnić znaczenie i celowość użycia określonych środków (np. kolor, kształt, znak, proporcje, itp.);
- potrafi nazwać i scharakteryzować różne formy przekazów medialnych (słowne, obrazowe, dźwiękowe, multimedialne...);
- zna podstawy teoretyczne oraz zasady kompozycji przekazu np. fotograficznego, filmowego, itp.;
- potrafi wyróżniać, porównywać i charakteryzować cechy dowolnych przekazów medialnych, rozumiejąc i uzasadniając dobór formy do treści przekazu;
- dostrzega oraz potrafi interpretować i objaśnić wirtualizację tworzoną za pomocą technik specjalnych;
- zna podstawowe modele i techniki komunikowania medialnego;
- potrafi interpretować przekazy werbalne i niewerbalne;
- potrafi analizować wielowymiarowe dobra kultury z punktu widzenia procesu komunikowania, dostrzegając kontekst przekazu;
- potrafi stosować w praktyce wybrane modele i techniki komunikowania medialnego.

Kompetencje dotyczące odbioru komunikatów medialnych, człowiek kompetentny:

- zna mechanizmy psychologicznego oddziaływania mediów na odbiorcę i potrafi je dostrzec;
- zna i potrafi odróżniać oraz objaśniać metody oddziaływania stosowane w mediach zwłaszcza perswazji i manipulacji;
- potrafi wskazać płynące z mediów zagrożenia dla psychicznego i wychowawczego rozwoju człowieka (przemoc, agresja, gry komputerowe);
- potrafi kontrolować swój kontakt z mediami, aby nie ulegać nadmiernej fascynacji i uzależnieniom medialnym;
- dostrzega i ma świadomość roli mediów w rozwijaniu osobowości, kształtowaniu postaw oraz kreowaniu autorytetów i wzorców zarówno racjonalnych jak i wirtualnych;
- dostrzega i potrafi scharakteryzować role oraz funkcje reklamy, objaśnić jej oddziaływanie;
- potrafi dokonywać analizy i porównania informacji oraz stanowisk przedstawionych w programach informacyjnych, publicystycznych, dokumentalnych;
- odróżnia obrazy przedstawiające fikcję od obrazów rzeczywistości w różnych rodzajach komunikatów medialnych, potrafi je objaśniać;
- potrafi dostrzec, analizować i opisywać wielowarstwowość oraz wieloznaczność przekazów medialnych, rozpoznając też odpowiednie elementy języka danego rodzaju mediów.

Kompetencje dotyczące korzystania z mediów, człowiek kompetentny:

- dostrzega i potrafi scharakteryzować rolę mediów; drukowanych, radia, telewizji, filmu, Internetu jako źródła wiedzy i kształtowania postaw;

- zna metody i narzędzia wyszukiwania informacji w mediach, przy wykorzystaniu różnych urządzeń i materiałów medialnych;
- potrafi kategoryzować i wartościować informacje, a także radzić sobie z ich nadmiarem;
- potrafi rozpoznać rodzaj i charakter, a także adresata dowolnego komunikatu medialnego (książki, audycji radiowej, programu telewizyjnego, filmu, portalu internetowego) oraz wskazać jego wartości użytkowe;
- potrafi formułować własne opinie na określony temat, wykorzystując przekazy medialne jako źródło wiadomości i cudzych opinii;
- potrafi wykorzystywać do różnych zadań urządzenia medialne służące do rejestrowania, przetwarzania i udostępniania dowolnych komunikatów medialnych;
- korzysta z różnorodnych źródeł informacji wydawniczych, zna aktualne oferty wydawnictw medialnych.

Kompetencje dotyczące tworzenia komunikatów medialnych; człowiek kompetentny:

- potrafi poprawnie wypowiadać się w języku literackim, występując przed mikrofonem i kamerą, docenia znaczenie języka dla rozumienia przekazów werbalnych i mowy ciała do właściwej autoprezentacji;
- posiada podstawową wiedzę o warsztacie oraz procesach tworzenia różnych rodzajów i form medialnych, występujących w prasie, radiu, telewizji, filmie, Internecie;
- potrafi czytać i analizować oraz samodzielnie opracowywać różne formy prezentacji graficznych;
- potrafi analizować i wyciągać wnioski z recenzji komunikatów medialnych oraz opracować własne recenzje;
- potrafi realizować proste komunikaty medialne: fotografii, dźwięku, filmu, itd.;
- potrafi dokonywać prostego montażu materiałów medialnych;
- potrafi przygotowywać prezentacje multimedialne;
- potrafi opracować multimedialne strony www (Strykowski, 2004, s. 34 – 37).

Personalizm systemowy w kontekście kompetencji medialnych

Zdaniem autora, aby kompetencje medialne miały swoją żywotną siłę, aby nie były martwe, ale żywe w człowieku i ciągle rozwijały się, musi być baza w człowieku, która daje siłę do stałej tendencji do uczenia się mediów, z całą świadomością, krytycznością i aksjologicznością. Tą bazą jest koncepcja człowieka, którą wyznajemy, którą budujemy i którą innym przez komunikację indukujemy.

Autor niniejszego artykułu wielokrotnie w swoich pracach zwracał uwagę, iż od koncepcji człowieka, zależy bardzo dużo, zależy całe modelowanie siebie, relacje z innymi, światem i Absolutem. Taką koncepcją, która nie uległa korozji, w kontekście korozji różnych innych koncepcji (np. materializm, skrajny liberalizm) jest moim zdaniem personalizm systemowy, którego wybitnym twórcą jest profesor Czesław Bartnik (Bartnik, 2000), a który ma całą gamę swoich różnych odcieni. Na istotne i zarazem bardzo aktualne elementy personalizmu systemowego, a zarazem jego pozytywne konsekwencje dla człowieka, zwraca uwagę Władysław Szewczyk podkreślając, iż właśnie z personalizmu systemowego wynika:

- **afirmacja** każdego człowieka jako wartości podstawowej i naczelnej – jestem osobą, tzn. mam więc nieocenioną wartość;
- **prymat** życia duchowego w człowieku w stosunku do innych dziedzin życia – jestem osobą, tzn. uznaję w sobie prymat ducha;
- człowiek jako osoba nie może być **zredukowany** (do ciała, zmysłów, do fizjologii, do producenta, robota), urzeczowiony (używany jako przedmiot) i traktowany instrumentalnie (jako narzędzie i środek) – jestem osobą, tzn. nie mogę być urzeczowiony;
- osoba ludzka jest **podmiotem** tkwiących w naturze ludzkiej **niezbywalnych praw**; nie są one darowizną społeczności, władzy, ale tkwią w naturze ludzkiej – rozumnej, wolnej, zdolnej do odpowiedzialności, samoświadomości i samokierowania - jestem osobą, tzn. mam niezbywalne prawa;
- afirmacja osoby i jej praw oznacza również świadomość **powinności** osoby wobec innych, w oparciu o zasady sprawiedliwości – jestem osobą, tzn. mam zobowiązania i powinności;
- odrzucenie totalitaryzmu i liberalizmu; totalitaryzm gubi, niszczy jednostkę, osobę w imię masy, rasy, partii; przykładami totalitaryzmu są faszyzm, komunizm; liberalizm (liber – wolny) natomiast uważa, że wartością podstawową i absolutną jest wolność, indywidualna wolność jednostki, a nie osoba i nie dobro wspólne (Szewczyk, 2000, s. 169 – 170).

Zakończenie jako mobilizacja...

Wybitna pisarka Maria Dąbrowska napisała kiedyś, iż **czasy są tylko czasami, a człowiek jest aż człowiekiem**. Stwierdzenie to było i nadal jest swoistego rodzaju mobilizacją do troski przede wszystkim o człowieka w wymiarze indywidualnym i społecznym, którego trudności niestety dotyczą i który musi walczyć,

aby zwyciężyć i aby mądrze przerastać świat materialny. Konstatacja jest pozytywna, albowiem walka i wysiłek hartują i wzmacniają i dają siłę do dalszego wysiłku. Artykuł niniejszy, to swoistego rodzaju zaproszenie do kształtowania kompetencji medialnych wraz ze wzmacnianiem personalizmu systemowego, który jest koncepcją człowieka jako osoby i społeczeństwa jako wspólnoty osób. Przy takim podejściu sojuszniczym i systemowym, nowe media mogą stać się rzeczywiście narzędziem budowania lepszego świata, za którym w głębi serca każdy człowiek tęskni. Potrzeba więc przede wszystkim pedagogiki medialnej, która za swoje główne zadanie stawia właśnie tę kwestię.

Bibliografia

- BARTNIK, Czesław. 2000. *Personalizm*. Lublin : Wydawnictwo „O.K.” Tomasz Wiater. ISBN 83-913771-0-5.
- GOBAN-KLAS, Tomasz. 2008. *Media i komunikowanie masowe*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 978-83-01-14300-8.
- LISTER, Martin, DOVEY, Jon, GIDDINGS, Seth, GRANT, Iain, KELLY, Kieran. 2009. *Nowe media*. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. ISBN 978-83-233-2773-8.
- MUSZYŃSKI, Heliodor. 2012. Nauczyciel w świecie medialnym. In *Neodidagmata*, 33/34. Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM. ISBN 78-83-232-2424-2.
- NOSAL, Czesław. 2004. Psychologia kompetencji w dobie nowej technologii informacyjnej. In STRYKOWSKI, Waław, SKRZYDLEWSKI, Wojciech (eds.). *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*. Poznań : Wydawnictwo empi2. ISBN 83-89287-28-5.
- PYŻALSKI, Jacek. 2011. *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*. Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. ISBN 978-83-7489-244-5.
- STRYKOWSKI, Waław. 2004. Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia. In STRYKOWSKI, Waław, SKRZYDLEWSKI, Wojciech (eds.). *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*. Poznań : Wydawnictwo empi2. ISBN 83-89287-28-5.
- SZEWczyk, Władysław. 2000. *Kim jest człowiek. Zarys antropologii filozoficznej*. Tarnów : Wydawnictwo Biblos. ISBN 83-87952-67-2.